

Tineretea e timpul de a învăța înțelepciunea

TEZAU

Foaie a Bibliotecii Academiei Române

Eu sunt o trestie ascultând
neîntâmplările lumii. Mereu,
mereu...
Fanny Keary

pag. 10-11

ANUL I, NR.4

APRILIE 2020

APARE LUNAR

Prima sală de lectură a Bibliotecii Academiei **CINE ERAU CITITORII ?**

pag. 2-3

UNIUNEA SCRITORILOR ȘI **CONTROLUL POLITIC** al REVISTELOR LITERARE

pag. 10-11

Cișmelele lui Mavrogheni

pag. 4-5

Cărțile... mici și mari

pag. 6

Desenele lui N. Grigorescu în colecțiile B.A.R.

pag. 6

Cronici de modă feminină în presa secolului al XIX -lea

pag. 9

Cântecul gintei latine – cel dintâi premiu internațional al literaturii române

pag. 7

Clipe și gânduri Boala Reginei Maria

pag. 8

D. A. STURDZA, ÎNȘTIINȚARE LITERARĂ

pag. 12

APROAPE 700 DE ANI DE LA FINALIZAREA MARII **DIVINA COMMEDIA**

Capodopera lui Dante, „Divina Commedia”, alegorie în versuri de o precizie și forță dramatică deosebită, a fost începută probabil în 1306 și terminată cu puțin timp înainte de a muri. Titlul inițial dat de autor a fost „Commedia”, adjectivul „divina”, folosit de Boccaccio în lucrarea „Trattatello in laude di Dante”, apare pentru prima dată într-o ediție din 1555. Împărțită în trei secțiuni („Inferno”, „Purgatorio”, „Paradiso”), în operă este descrisă o călătorie imaginară în cele trei compartimente ale lumii de după moarte, în care poetul se întâlnește cu personaje mitologice, istorice sau contemporane lui. Fiecare personaj este reprezentant al unei virtuți sau al unui viciu, situarea în una din cele trei lumi fiind simbolică,

ca răsplată sau pedeapsă, adesea și după criterii subiective (poetul îi întâlnește în Infern pe adversarii lui). Dante este călăuzit prin Infern și Purgatoriu de către poetul Virgiliu, simbol al înțelepciunii. Beatrice ființa pe care a adorat-o fiind instrumentul voinței divine îl ajută să găsească drumul spre Paradis acolo unde înțelege că iubirea mișcă sori și stele „l'amor che muove il sole e l'altre stelle”. Fiecare secțiune cuprinde 33 de cântece, cu excepția primei, care are un cântec în plus servind ca introducere. Poemul este scris în „terțete” (terza rima). Opera oferă o sinteză a opiniilor filozofice, științifice și politice ale artistului, interpretate literar, alegoric, moral și mistic. Dincolo de sensurile sale profunde, se află dramatizarea teologiei

creștine medievale. „Divina Commedia” este alegoria purificării sufletului și dobândirii liniștii interioare prin înțelepciune și dragoste. Prin publicarea celor trei volume ale „Divinei Comedii” în anii 1925-1932, Ramiro Ortiz oferea cititorilor posibilitatea de a cunoaște pentru prima dată integral versiunea dată de George Coșbuc celebrei scrieri a lui Dante Alighieri. Deși avea încă trăsăturile unui text de lucru, insuficient finisat, cu unele imperfecțiuni stilistice și cu mici lacune, traducerea îi părea editorului, cunoscător avizat al operei lui Dante, „prețioasă nespuse și de așa fel că puține popoare din Europa se pot fâli cu alta mai bună”, iar specialiștii o vor considera „opera cea mai de seamă a măiestriei... poetice” a lui George Coșbuc.
Oana Lucia Dimitriu

Șase ani mai târziu, odată cu achiziționarea casei Zaleski (Calea Victoriei colț cu actuala stradă Mihail Moxa) și cu amenajarea sălii de ședințe pentru membrii Academiei Române (aula) a fost deschisă o nouă sală de lectură cu 38 de locuri, dotată cu o bibliotecă de referință de 1600 de volume, cu acces direct la raft. Aceasta a fost sala de lectură inaugurată când Biblioteca Academiei Române a devenit o bibliotecă la dispoziția tuturor cercetătorilor, zece ore pe zi, de la 8 la 18.

În aceeași perioadă, a fost deschisă și o sală de lectură de 8 locuri pentru manuscrise și cărți vechi, situată la etajul noii clădiri. Despre aceste săli de lectură, care au funcționat astfel până în 1929, marele istoric N. Iorga mărturisea: „Biblioteca Academiei, cu vechia-i sală de lucru în etajul de jos al clădirii de la stradă, acolo unde e azi cancelaria, îmi era de mare folos, ca una care poseda măcar principalele colecții Pertz, Muratori și altele. Lucram de zor în odaia cu puțini cititori, încălzită de ameteai, cu serviciul făcut cum se putea, dar cu temuta autoritate a d-lui Ioan Bianu, șeful, care apărea cu ochii de pisică pânditoare, dârz în păr, subțire în mustăți, ca să prindă cea mai mică abatere a funcționarului sau a cititorului [...]” (N. Iorga, *Orizonturile mele O viață de om așa cum a fost*, vol. I. Buc., 1934). Tot atât de evocatoare sunt mărturiile scriitorului Gala Galaction: „Erau plăcute sălile de acum patruzeci de ani. Sunt și mai plăcute sălile de azi. Că irișii pe care-i iubeam eu odinioară făceau strajă, în iunie, la sălile dintâi [...]. Mărturisim între noi, cei ce avem patima izolării și meteahna cufundării în cetanie, că nu cunoaștem ore mai fericite decât orele petrecute cu ochii în carte. Câțiva dintre noi, prea puțini, pot să stea acasă în biblioteca lor și, apărați de uși capitonate, să se lase fericirii de a citi [...]. Majoritatea ne mulțumim cu sălile

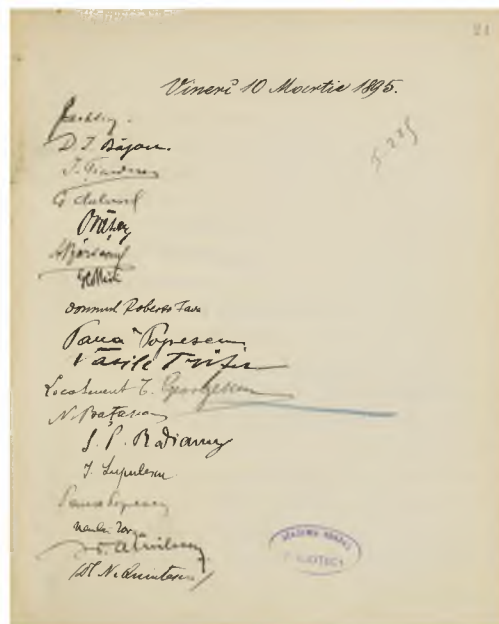
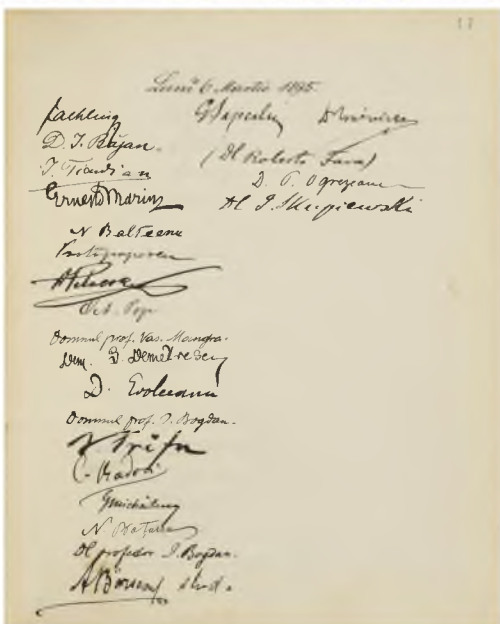
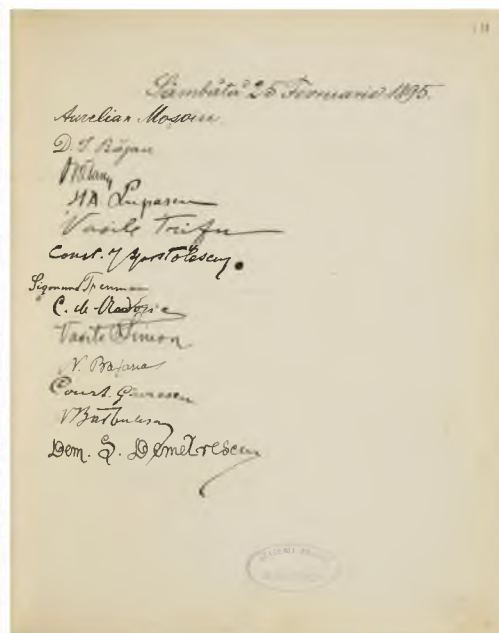
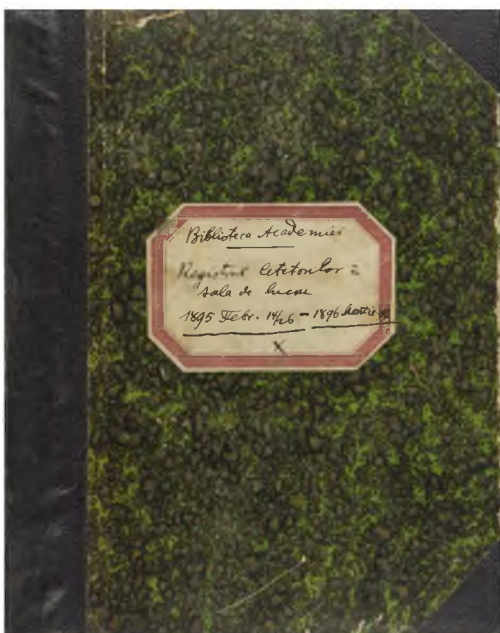
bibliotecilor publice. Cu vremea ajungi să te izolezi cu totul și să nu mai simți că mai sunt și alți cititori în jurul tău [...] Pe catedra din sală vedeam ca prin vis capul sburlit și roșcovan al lui Zaharia, sau chipul ceremonios monoclat al poetului Obedenaru. Pe atunci automotoarele abia începeau, iar avioanele își încercau aripile încă neputincioase departe de plaiurile noastre. Din Calea Victoriei, rareori se ridicau zgomote supărătoare, d in lector tăcut și cuviincios, am ajuns în sala de lectură scriitor [...]. Multe din paginile pe care le-am publicat între 1911 și 1916, le-am scris la Academie, în vechea sală de lectură. Monografia asupra lui Eminescu o schiță minusculă, după care erau să vie acei câțiva confrăți cu studiile lor vaste și bine informate am scris-o aici, față în față cu profilul blafard al bisericii Sf. Nicolae” (Gala Galaction, *Irișii de la Academie*, în „Jurnalul de dmineață”, Buc., 1945, nr. 9, p. 1). Este interesant de urmărit care a fost numărul cititorilor care au frecventat sălile de lectură în primii ani de funcționare a Bibliotecii Academiei Române: 1183 în 1899, după primul an de funcționare, 1964 în 1902 și 7908 în 1903. Numărul cititorilor și al volumelor consultate în sălile de lectură va continua să crească an de an, colecțiile Bibliotecii ajungând la un nivel de dezvoltare care să satisfacă necesitățile cercetătorilor. În 1885 spre exemplu, colecțiile Bibliotecii cuprindeau peste 30 000 de volume de imprimate, câteva sute de manuscrise românești, câteva mii de documente istorice, câteva mii de hărți și stampe, câteva mii de monede și medalii, mărci poștale și obiecte de muzeu. Este important de văzut și cine erau cititorii care veneau la Bibliotecă în acea perioadă de început și, în acest sens, menționăm existența în Arhiva Serviciului de Manuscrise-Carte rară a Condiției de Sală din perioada 14/26 februarie 1895-martie 1896, de dimensiunile unui caiet dictando obișnuit, în coperti de carton, cu o etichetă scrisă de Ioan Bianu. Numele pe care le întâlnim în această condică sunt numele unor personalități ale științei și culturii românești:

- ✓ **Nicolae Ioga** care, din 1894, era titular la Catedra de istorie a Universității din București și membru corespondent al Academiei Române (1893);
- ✓ Profesorul și senatorul **Aurelian Moșoiu**, o personalitate a lumii prahovene;
- ✓ **Constantin C. Giurescu**, student al Universității din București;
- ✓ **Nicolae Constantin Batzaria**, prozator și publicist de origine aromână;
- ✓ **Dionisie Olinescu**, unul din fondatorii Societății arheologice române din

Bucovina;

- ✓ **V. A. Urechia**, profesor la Universitatea din București și membru fondator al Academiei Române;
- ✓ **Nerva Hodoș**, unul dintre fondatorii bibliografiei românești, angajat încă din timpul studenției (1871) ca ajutor de bibliotecar Biblioteca Academiei Române;
- ✓ **Gheorghe Șapcaliu**, profesor de istorie și de limba latină la Școala Normală „Regele Carol I” și apoi la Liceul „Dinicu Golescu” din Câmpulung (Muscel);
- ✓ **August Scriban**, lingvist, autorul unui sistem ortografic fonetic;
- ✓ **Corneliu Pop Păcuraru**, profesor și publicist, redactor la „Tribuna” din Sibiu;
- ✓ **Preotul Gh. Chirică**, profesor;
- ✓ **Gheorghe Dem Teodorescu**, folclorist și istoric literar român;
- ✓ **Ion Aureliu Candrea**, filolog și etnolog;
- ✓ D-ra **Virginia N. Romnicianu**, profesoară;
- ✓ **Radu D. Rosetti**, avocat, poet, dramaturg și publicist;
- ✓ **Ghedeon Bratu**, profesor;
- ✓ **Valer Popovici-Hațeg**, naturalist;
- ✓ **Ion Ghica**, economist, matematician, scriitor, membru titular al Societății Academice (1874);
- ✓ **Gheorghe Adamescu**, profesor și publicist;
- ✓ **Nicolae Ionescu**, membru fondator al Societății Academice Române;
- ✓ **Constantin C. Moisil**, profesor de istorie, arheolog și numismat;
- ✓ **Ioan Bogdan**, lingvist, filolog și istoric;
- ✓ **Dimitrie Evolceanu**, filolog;
- ✓ **Roberto Fava**, jurnalist italian;
- ✓ **Vasile Mangra**, istoric, mai târziu mitropolit al Transilvaniei;
- ✓ **Nicolae Quintescu**, filolog;
- ✓ Locotenent **Ioan Georgescu**;
- ✓ **Vasile Trifu**, filolog;
- ✓ **A. Bârscan**, student;
- ✓ **Ion Rusu Abrudeanu**, publicist;
- ✓ **Theodor Burada**, folclorist;
- ✓ **Bogdan Petriceicu Hasdeu**, filolog, membru al Academiei Române și încă mulți alții, membri ai Academiei sau nu.

Între timp, „biblioteca și colecțiile științifice au crescut în mod neașteptat”, și în anul 1896 s-a hotărât „mărirea localului Academiei prin reclădirea unei aripi în fundul curții”, din mai sus pomenita casă Zaleski. În același timp, guvernul condus atunci de D. A. Sturdza, membru al Academiei Române încă din 1871, a luat o serie de măsuri pentru extinderea

cu vechia-i sală de lucru”

localului Academiei.

Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice a fost autorizat să cedeze Academiei Române casele și terenul Ștefan Bellu din Calea Victoriei, casele și terenul C. Șt. Cesianu din Calea Victoriei și casele și terenul Zaleski din Calea Victoriei și str. Sf. Voivozi din București” (N. Șt. Noica, *Istoria clădirii Academiei Române la 120 de ani*).

Vechea sală de lectură a Bibliotecii devenise de mult neîncăpătoare, în așa fel încât, după ce Academia a intrat în posesia caselor Zaleski, a fost amenajată o nouă sală de lectură, cu 32 de locuri, sală deschisă la 10 noiembrie 1898. În afara acestei săli, la parterul casei Zaleski, 7 săli erau destinate publicațiilor periodice românești (socotindu-se și sala dubletelor acestora) și un coridor pentru păstrarea exemplarului al doilea din periodicele legale și cuprinde:

- Biblioteca, compusă din patru săli și un coridor, 727 ml rafturi, cu o suprafață de 281,80 mp;

- Biblioteca, compusă din 4 săli și un coridor, 469 ml rafturi, cu o suprafață de 167,50 mp;

- Etajul casei Zaleski, compus din 4 săli și un coridor, 544 ml rafturi, cu o suprafață de 199,30 mp;

- Biblioteca Scheiană, având 2 săli, 250 ml rafturi, cu o suprafață de 91,40 mp;

- Biblioteca Mitropoliei Moldovei, necatalogată încă, 2 săli, 228 ml rafturi, cu o suprafață de 80,30 mp;

- Magazinul dubletelor, compus din 6 săli, 569 ml rafturi, cu o suprafață de 201,60 mp;

- Se adaugă 8 dulapuri mari, cu geamuri, în care se află 57,60 ml rafturi, cu o suprafață de 160 mp;

- Sala de lectură, 23,70 ml rafturi, cu o suprafață de 77 mp (D. A. Sturdza, *Raportul privind activitatea Academiei pe anul 1898*). Se preciza de asemenea că, pentru a evita întârzierea în servirea cărților, „etajele clădirii erau puse în comunicații printr-un ascensor sistematic, așezat în apropierea sălii de lectură” (D. A. Sturdza, *op. cit.*). Dar, acela care a avut în tot acest timp în grijă Biblioteca Academiei, angajat în 1879 pe postul de arhivist-bibliotecar, ca mai apoi să ocupe cele mai importante funcții - director al Bibliotecii (1884 - 1935), secretar general al Academiei Române, președinte și vicepreședinte al acestui înalt for, lăsând urme adânci în toate posturile ocupate, a fost Ioan Bianu.

Entuziasmul tineresc de care dădea dovadă a generat din start multe inițiative cum a fost întocmirea în 1884 a primului *Regulament pentru Bibliotecă*, care cuprindea profilul

instituției și normele strict necesare pentru o activitate eficientă a bibliotecii, dar și, alături de D. A. Sturdza, inițiativa unei Legi a Depozitului legal (1885), grație căreia numărul de cărți care intrau în fonduri creștea vertiginos, ceea ce necesita o bună organizare, ordonare, conservare, dar și o orientare în viitor. Sub îndrumarea lui I. Bianu s-a început în Biblioteca Academiei separarea cărților și broșurilor de publicațiile periodice și așezarea lor la raft după formate, a

fost elaborat (1894) *Planul Bibliografiei Naționale* (structurat în trei părți: *Cărți românești vechi* de la 1507 până la 1830; *Cărți românești moderne*, de la 1831 până astăzi; *Cărți străine privitoare la români*) și s-a trecut la inventarierea și catalogarea publicațiilor. Vorbind despre munca deosebită depusă de Ioan Bianu la Biblioteca Academiei, D. A. Sturdza spunea: „Și noi simțim o mare satisfacție de

a fi crescut un bărbat care ocupă astăzi un loc de frunte în știință și învățătură și care a devenit pentru noi nu numai un slujbaș vrednic, dar un ajutor indispensabil”.

Gabriela Dumitrescu

Constantin C. Giurescu

Nicolae Iorga

V. A. Urechia

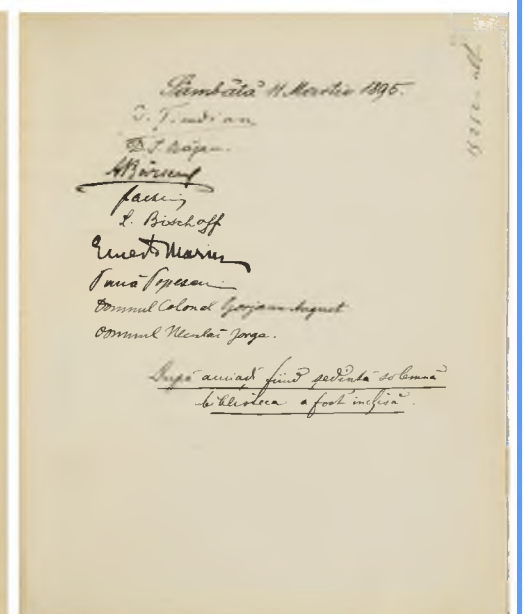
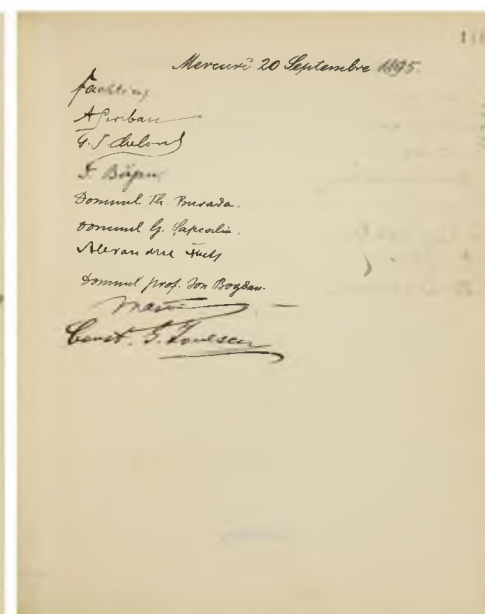
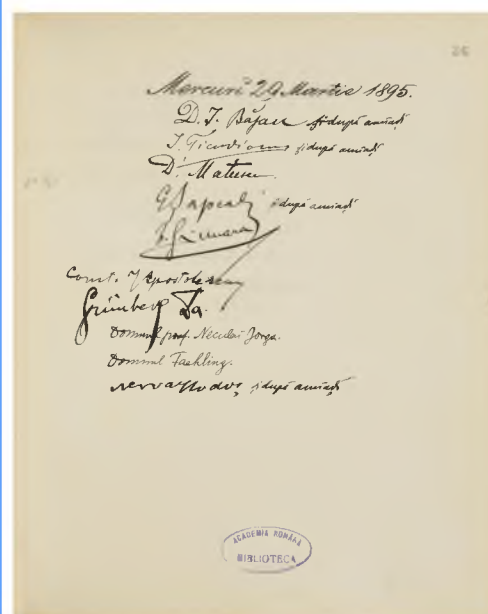
Nicolae Quintescu

Nicolae Constantin Băzaria

Ioan Bogdan

Cișmelele au apărut în București în a doua jumătate a veacului al XVIII-lea. Până atunci bucureștenii beau apă din Dâmbovița, direct sau prin intermediul sacagiilor, sau foloseau apă din puțurile săpate prin curți. Anton Maria Del Chiaro remarca în scrierile sale despre popasul lui bucureștean, ca oaspete al lui Constantin Brâncoveanu, pe la 1700, că „apele Dâmboviței sunt ușoare și sănătoase”.

Principalul motiv pentru care construirea unor cișmele în București a apărut atât de târziu, a fost lipsa unor surse de apă limpede pe teritoriul orașului; mai mult, cele mai apropiate izvoare se găseau la distanță de câțiva kilometri buni, de pildă la Crețulești sau la Giulești. Dorința lui Alexandru Ipsilanti de a construi cișmele a fost cu atât mai îndreptățită cu cât, aspirând la slujirea interesului obștesc, a reușit să-i înzestreze pe bucureșteni cu apă curgătoare, limpede: „din Dumnezeiască râvnă îndemnându- mă spre cele folositoare și cu laudă de podoabă la starea poliției și spre bună petrecere a moralului, am pus domnia mea de s-au alcătuit aici în orașul București, două fântâni, una din Târgul din Lăuntru, pe ulița ce se zice din Boiangii, și alta pe Podu Mogoșoaiei, în mahalaua sfintei Mănăstiri Sărindar; însă cu apă din izvoare, adusă din depărtare, cu mare cheltuială, spre a adăpa obștea cu apă curată și limpede, mai ales în vremi zlotoase, când gârla Dâmboviței, trecătoare prin acest oraș, curge turbure și cu multe necurățenii”.

El pune să se captează apa de izvor pentru a o duce în tuburi la mari distanțe, și sub el aveau să lucreze meșteri olari și cișmigii, care duceau apa în câteva dintre mahalale. Conductele erau din ceramică (un soi de olane) protejate de cărămizi. Salutarea inițiativă a lui Ipsilanti a fost continuată într-o manieră mult mai organizată de Nicolae Mavrogheni care, încă de la ocuparea tronului (1786) și-a propus să înzestreze Bucureștiul cu o întreagă rețea de cișmele.

Ca urmare, a cumpărat terenul de 16 hectare care se afla la marginea Bucureștiului și s-a ocupat de aducerea apei potabile de la Crețulești până la capătul podului Mogoșoaiei, de unde apa urma să fie distribuită către cișmelele din restul orașului. Pentru a mulțumi protipendada, fântânile au fost construite pe domeniul public, dar în fața reședințelor unor mari boieri, precum vel banul Ghika, paharnicul Krețulescu, clucerul Slătineanu, vornicul Moruzi, vel banul Filipescu, vornicul Racoviță, vornicul Ianache Văcărescu, logofătul Dudescu, logofătul Manolache Brâncoveanu, logofătul Greceanu etc a căror bunăvoință voia să o câștige în acest fel. „Pentru fiecare boier deci, fiindcă dintr-aceste ape ot Crețulești, am binevoit și din însăși proerisul (milostivirea) Domniei mele am cugetat ca să arătăm har către dumnealui cinstitul și credinciosul boierul Domniei mele (...) într-o cinstea și îndestularea casei dlui și a

tuturor oamenilor casei dlui și a împrejurărilor mahalagii, am dat dar d-sale această domnească carte, ca să aibă una măsură de apă, care măsură de apă să fie volnic a o metaherisi la casa dlui.” (Doc. Istorice CXCVII /12).

Dar gestul domnitorului nu era dezinteresat, căci beneficiarii cișmelelor trebuiau să plătească pentru dreptul de utilizare a apei furnizate, iar Părintele Episcop Chir Filaret a fost numit epitrop al acestor fântâni.

În acea vreme, Bucureștiul avea aproximativ 50 000 - 60 000 de locuitori, cuprinși în 97 de mahalale, existente încă de la mijlocul veacului, dar, în ciuda dezvoltării interioare, orașul mai păstra încă împrejmuirea medievală, cu puternice palisade din lemn de stejar sau din trunchiuri groase de copaci înfipte în pământ, așa cum o realizase Mircea Ciobanul la 1545, refăcută de Alexandru Ipsilanti și Nicolae Mavrogheni, în vremea cărora ea reprezenta doar o delimitare cu rosturi vamale și polițienești a perimetrului Bucureștilor.

La nord de această împrejmuire, începând de la capătul Podului Mogoșoaiei și până la pădurea Băneasa, se întindea o câmpie netedă, fără copaci. Pe această câmpie, la intersecția cu un drum de centură, extravagantul Nicolae Mavrogheni – a rămas în istoria Bucureștiului datorită unei excentricități, căci poleise coarnele cerbilor de la trăsură cu aur - a ridicat, în chiar primele șase luni de domnie (iunie-noiembrie 1786), un „palat de agrement” – cum e numit în planurile ofițerilor imperiali Ferdinand Ernst și F. Purcel, aflat în dreptul Școlii Generale „I. Heliade Rădulescu” din zilele noastre - și un „havuz”, adică o fântână curgătoare, dar și și „vistieria apelor”, adică rezervorul principal unde era colectată apa de izvor adusă de la izvoarele Crețulești prin olane de lut ars și care alimenta întreaga rețea de cișmele înființată de domnitor. Pe aceleași planuri se poate observa că între chioșc și Biserica ridicată în 1787, cu hramul „Izvorul Tămăduirii”, domnul a construit un corp de case domnești, mai puțin înalte decât havuzul, dar mai întinse.

În felul acesta domnitorul dorea să ofere bucureștenilor un loc de plimbare până la cișmeaua sa, fapt care reiese și din porunca dată de acesta la 11/22 noiembrie 1786, potrivit căreia „ (...) afară la câmpul den marginea Bucureștilor, în locul ce se numește la căpătâiul podului Mogoșoaiei am ridicat o înfrumusețată zidire făcând chioșc

Cișmelele

cu două odăi și cu toată podoaba sus și jos și havuz precum este de față văzut, unde pot ajunge și toți locuitorii ai poliției, de merg pe jos, fiind aproape, și-și fac priveala lor”. Ulterior, Nicolae Mavrogheni a completat ansamblul construind o grădină în stil francezesc, situată aproximativ pe locul unde se află astăzi Muzeul Țăranului Român, Muzeul de Științe Naturale „Grigore Antipa” și partea vestică a Pieței Victoriei.

Fiind împărțită în patru pătrate, străbătute fiecare de câte două alei, încrucișate în forma crucii Sf. Andrei

și având în mijloc un rondou, grădina lui Mavrogheni a reprezentat prima grădină de nivel european din București, depășind cu mult „parcul englezesc” al boierului Dudescu.

Fântâna domnitorului Mavrogheni a avut însă un caracter efemer. Dintre toate așezămintele mavroghenești, singura care a păstrat amintirea și numele ctitorului său este Biserica. Lăcașul de cult a fost construit în cursul anului 1787, primind, încă de la întemeiere, hramul „Izvorul Tămăduirii”, la fel ca și cișmeaua

Iuliu Mavrogheni

care fusese și ea pusă sub ocrotirea „Născătoarii de Dumnezeu și pururi Fecioarei Marii”. Domnitorul a închinat această biserică Mănăstirii Ecatontapiliani („cea cu 100 de portaluri”) din insula sa natală, Paros, ctitorie a Sfintei Împărătese Elena, mama Sf. Împărat Constantin cel Mare. În Hrisovul domnitorului întâlnim acest îndemn adresat urmașilor: „Deci pohtim și pe cei după vremi frații domni ce-i va milui Dumnezeu cu domnia aceștii creștinești țări să binevoiască a adăoga, a spori și a ocroti acestea ca unele ce s-au găsit făcute, săvârșite și puse în faptă și orânduiala lor. Și după cum noi ne-am trudit și le-am făcut acestea din nou, așa și frăția lor, cu drag să păzescă cele ce găsescu făcute, spre a să urma și a sta în starea lor, fiind dă folosul obștii, ca să fim împreună împărtașiți la pomenire după cuvântul sfintii evanghelii care zice: Și pă cel dintâi miluiește și pă cel din urmă tămăduiește”. Pe lângă aceasta, N. Mavrogheni a mai construit în curtea Bisericii o școală (în care a funcționat o vreme Monetăria Statului), a înființat o tipografie unde Heliade Rădulescu a tipărit pentru prima oară „Curierul românesc” și a înființat în apropiere Spitalul Filantropia. Dincolo de acest ansamblu, cea mai vestită a devenit fântâna numită Cișmeaua

roșie, aflată la Intersecția Podului Mogoșoaei cu ulița Fântânii (astăzi str. Berthelot), numită așa deoarece nu apucase să fie finisată. Celebritatea și-a căpătat-o datorită faptului că în întinsa curte din spatele fântânii, domnița Ralu (fiica

domnitorului Caragea) a înființat o sală de teatru, primul teatru în înțelesul adevărat al acestui termen din Țara Românească, unde au jucat actori români, dar și trupe aduse din străinătate.

O altă cișmea, de data aceasta impozantă, a fost aceea ridicată de episcopul Filaret al Râmnicului pe un teren din Dealul Viilor, primit de la domnitorul Mavrogheni, odată cu aprobarea folosirii apei aduse de la Crețulești (Doc. Istorice XCIV/37).

Și tot sus pe deal, mai către Biserica Cuțitul de Argint, o troiță de zid, pictată cu sfinți, pe al cărui tavan se găseau *Tatăl* cu *Fiul* și *Sfântul Duh* și din care zburcea un izvor. Acea era „cișmeaua celor trei popi”. I se spunea așa nu pentru că fusese ctitorită de trei fețe bisericești, ci pentru că acolo obișnuiau să se adune, în ultimul pătrar al secolului al XIX-lea, trei preoți. Primul dintre ei era Niță Antonescu, fost confesor al

1786, iulie 1 - Documentul prin care Nicolae Mavrogheni hotărăște folosirea apei aduse de Filaret, Episcopul Râmnicului, la metohul din București.

Monumentul construit de episcopul Filaret lângă heleșteul lui Șerban Vodă, în jurul unui izvor cu apă rece și bună, era o fântână grandioasă din marmură albă, pe două niveluri. „Apa celor patru izvoare se revărsa din peretele de piatră sculptată, prin mai multe guri; pe pardoseala de lespezi de marmură albă erau scobite canale înguste, prin care trecea clipocind apa. Tavanul era alcătuit din 12 lespezi de marmură măiestrit sculptate cu semnele celor 12 zodii. O scară de marmură, de asemenea înflorată, ducea deasupra. Acolo te aflai într-o sală mare, în chipul unui vechi pridvor românesc. Printre coloanele de piatră crestate în frunze și flori, privirea rătăcea în voie pe deasupra bălții înconjurată de sălcii. Sub streașină atârneau clopoței de sticlă, care sunau la adierea vântului”. (Alexandru Predescu, *Vremuri vechi bucureștene*).

În 1848, câmpia Filaretului a devenit din loc de zaiafet, loc de revoluție. Peste 30.000 de oameni s-au adunat în jurul fântânii la 15/27 iunie pentru a-și susține drepturile, iar guvernul provizoriu, din care făceau parte Nicolae Bălcescu, C. A. Rosetti, I. C. Brătianu, Ion Heliade Rădulescu, Christian Tell, au decis prin decret ca numele locului să fie de atunci înainte *Câmpia Libertății*. În anul 1863 fântâna-simbol a Filaretului a fost demolată. Șapte ani mai târziu, primarul Gheorghe Gr. Cantacuzino, supranumit Nababul, a construit o nouă fântână după proiectul arhitectului Alexandru Freywald și al sculptorului Karl Storck.

Regimentului 3 de linie și fost combatant în lupta de la Constangalia din 1862. Cel de al doilea – Radu Răsvănescu – era profesor de religie la Liceul „Gheorghe Șincai”, iar Hagiu Voiculescu, ultimul dintre ei, era „preotul bătrân” al Bisericii Cuțitul de Argint care, deși având înlocuitor tânăr în altar, nu se putea îndepărta de activitatea lui de-o viață în sfântul lăcaș, ce găzduia una dintre icoanele făcătoare de minuni a orașului.

Aceștia trei își făcuseră obiceiul ca duminica, după liturghie, și-n toate zilele, la ceasul amiezii, înainte de slujba de vecernie, să se adune lângă cișmea pentru a împărtași gânduri, a face schimb de idei, ori pur și simplu pentru a citi din cărțile sfinte, așezați unul lângă celălalt, pe băncuță. Uneori, câte un creștin venea și le cerea sfatul; alteori pur și simplu oamenii se opreau lângă ei, privindu-i și primind liniștea coplesitoare pe care o emanau. Despre cișmeaua celor trei popi se mai spunea, pe la începutul secolului XX, cât încă era pe picioare, că ar fi fost zidită pe la 1751, de către Mitropolitul Neofit Cretanul, fiind numită când „fântâna mitropolitului Neofit” când, printr-o inexplicabilă transformare a informațiilor, „fântâna mitropolitului Dosoftei”, deși acela trăise cu mult mai devreme, în Moldova și nu în Țara Românească. Oricum, perioada de glorie a cișmelelor se încheiase brusc odată cu detronarea și decapitarea lui Mavrogheni.

Alina Dinioară

Desenele lui NICOLAE GRIGORESCU în colecțiile B.A.R.

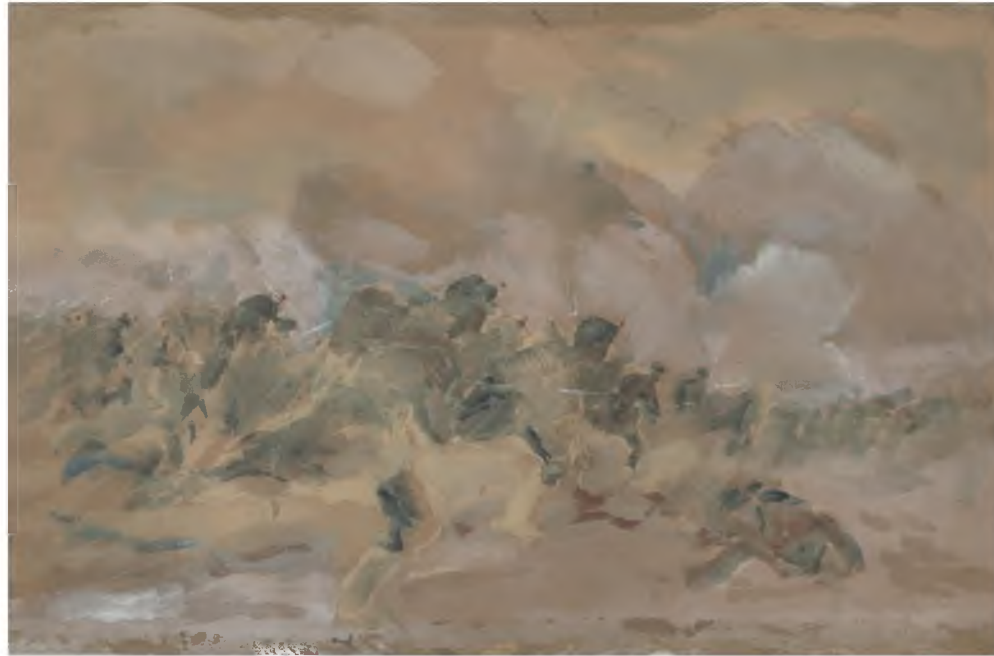
„Nicolae Grigorescu este român cu tot sufletul și în toată opera sa. [...] Prietenia cu artiști francezi nu a reușit să-l smulgă meditației românești, amintirii doinelor, imaginii întinsei câmpii dunărene, argintate de pulbere, acestei dulci țări de coline, cu vii și căsuțe acoperite cu șindrilă. [...] El rămâne poet, iar arta sa este un cântec de pasăre. El este român prin sentiment, prin lirismul fin, prin simpatia pe care o pune în pictură, în alegerea motivelor de-o melancolică întindere sau de-o intimitate visătoare, prin ceea ce are tandru și spiritual în maniera sa.” (Henri Focillon, *Nicolae Grigorescu un classique de la peinture roumaine*, București, 1978). Pictorul a devenit un simbol pentru tinerele generații de artiști care, în primele decenii ale secolului al XX-lea, căutau să identifice și să aducă la lumină valorile spiritualității românești. Desenele lui Nicolae Grigorescu au intrat în colecția Bibliotecii Academiei ca urmare a politicii de îmbogățire a fondurilor de grafică cu clasicii picturii

românești din secolul al XIX-lea. În afara lucrărilor lui Theodor Aman, Gheorghe Tattărăscu, George Demetrescu-Mirea, Sava Henția, Ion Georgescu, Ștefan Luchian, cele 600 de desene de Nicolae Grigorescu reflectă perioade diferite din creația artistului, începând cu

primii ani petrecuți de artist în Franța, la Barbizon, la Vitry, lucrările executate în Moldova, la Câmpina, peisaje și portrete, caricaturi ale unor prieteni apropiați, desene din *Războiul de Independență* din 1877-1878, când pictorul, asemenea altor artiști, a

acompaniat trupele pe front, cu caietul de desen și creionul în mână, lăsându-ne opere nemuritoare, dar și documente istorice neprețuite. Cele mai interesante sunt desenele în creion și cărbune, *Car cu boi*, în care umbrele și lumina sunt tratate în trăsături puternice de cărbune, cu cretă albă, *Țăranca cu fuior* sau *Țărăncuță cu donița*, unde trupul femeii este evidențiat prin umbriri în estompă, pe alocuri contururi cu cretă roșie, *Țărănuș venind cu oile*, numeroasele Portrete de evrei din Bacăul atât de familiar artistului, și o variantă în acuarelă, destul de rară la el, reprezentând *Atacul de la Smârdan*. În creion sau peniță, schițele lui Grigorescu au forță, sunt pline de nerv, surprind mișcarea, detaliul esențial pentru viitoarea lucrare. Desenul uimește prin complexitate, prin capacitatea sa de-a evidenția esențialul, prin modernitatea condeiului, care îl situează alături de marii artiști ai epocii sale.

Cătălina Macovei

Cărțile... mici și mari

Desemnarea formatului unei cărți este primul lucru care atrage atenția într-un catalog: cartea se prezintă în foi care sunt pliate până la 24 sau 32 de ori, pentru a constitui caietele, iar numele formatului este legat de numărul de plieri ale foilor; formatele în 16, în-24 și în-32 sunt reprezentate de cărțile de foarte mică înălțime (între 7 și 12 cm), în general cărți cu puține pagini. Ele au fost tipărite în secolul al XIX-lea pe scară mare, fiind formatul preferat pentru almanahuri și sentințe morale. Au existat însă și cărți de format foarte mic, a căror înălțime nu depășește 70 de milimetri, așa-numitele minuscule sau cărți liliput, a căror valoare este invers proporțională cu dimensiunile lor, cele de format timbru fiind cele mai căutate. Epoca de aur a minusculelor a fost în secolul al XVIII-lea. Almanahurile breloc sau portative datează din anii 1760- 1770: „Le Réveil-matin”, almanah pentru 1766 și „Bijou mignon des dames”, almanah pentru 1769, sunt printre cele mai rare. După 1800, almanahurile minuscule ale lui Le Fuel, tipărite între 1817 și 1830, conțin ilustrații, cântece și mici poezii. În 1827 Henri Didot, cel care a turnat caracterele pentru minuscule, a publicat în format liliput *Maximele lui La Rochefoucauld*, o capodoperă tipografică a epocii. Toți legătorii, extrem de minuțioși în operele lor, au realizat cărți minuscule: Paul Bonet, Rose Adler, Pierre-Lucien Martin, Alain Devauchelle, Colette et Jean-Paul Miquet, Georges Leroux etc., dintre care cei mai mulți au lucrat pentru editorul Pierre-André Benoît, alias «PAB». În Anglia, cărțile în miniatură s-au produs cu miile, abordând subiecte

asa-zis educative: flori, animale, călătorii, personaje celebre, geografie. Britanicii dețin recordul celei mai mici cărți, de 15 x 18 milimetri, prezentată în casetă, însoțită de o lupă. În România, cel care a publicat cărți liliput a fost Heinrich Fischer-Galați (1879-1960), care a avut tipografie la București și Galați și care a tipărit în format minuscul *Lucașul* lui Mihai Eminescu, o serie de volume din opera lui Tudor Arghezi, serie inițiată de altfel de scriitor sub numele «Biblioteca Mărțișor», toate apărute în 1936, precum și câteva volume cu ilustrații și hărți care prezintă Bucureștiul, Marea Neagră, Munții Carpați. Alte ediții minuscule existente în colecție sunt: un *Coran* (38 x 20 mm), tipărit la Istanbul, cu coperti de chihlimbar și cu o mică închizătoare metalică, având aspectul unei bijuterii, două *Lexicoane* germane, în casetă metalică cu lupă, o ediție în limba germană a lui *Faust* de Goethe, în trei volume. În zilele noastre, recordul în privința celor mai mici dimensiuni ale unei cărți a fost

deținut, pe rând, de mai multe exemplare: o lucrare de 0,95 milimetri a unui japonez, urmată de o ediție din Cehov și alta din Pușchin, recorduri depășite de Universitatea din Vancouver, ai cărei fizicieni au oferit în 2007, pentru un număr foarte mic de cititori, un «nanotext» al artistului Malcolm Douglas Chaplin de 0,07mm x 0,10mm.

Dacă ne referim la dimensiunile cărților, așa cum s-au tipărit cărți minuscule, au existat și cărți de dimensiuni foarte mari, depășind chiar formatele *in-folio* și *in-plano*. Unele dintre ele au fost tipărite încă în secolul al XVIII-lea, având în general conținut religios, sau este vorba de marile Atlase, precum acela al lui Mercator. Astăzi, datorită noilor tehnologii tipografice, aceste dimensiuni pot fi ușor depășite. Printre cele mai mari cărți din lume, putem menționa o carte intitulată *Patrimoniul nostru natural fragil*, creată de Bela Varga din Ungaria în 2007, exemplar de artist, care măsoară 4,18 x 3,77 metri și conține 346 de pagini. Biblioteca Academiei deține în colecția de carte rară un exemplar dintr-o carte de dimensiuni excepționale, *Poezii* de Nichita Stănescu, realizată de graficianul Mircea Dumitrescu, care măsoară doi metri lungime. Cartea, integral gravată, conține 33 de poezii autografe Nichita Stănescu și reprezintă un exemplar bibliofil de excepție, donat de artist în 2009.

Carmen Albu

Cântecul ginteii latine – cel dintâi premiu internațional al literaturii române

Puțini mai știu astăzi câte ceva despre ziua în care românii, prin creația lui Vasile Alecsandri, au obținut marele premiu la concursul literar al întregii latinătăți, organizat în orașul francez Montpellier, la 19 mai 1878, de către „Societatea pentru studiul limbilor romanice”, înființată chiar în acest vechi centru științific și universitar, în 1869. Societatea a urmărit inițial studierea limbii provenșale vorbite în sudul Franței, în idiomurile ei vechi și moderne (*La langue romane ancienne et moderne du midi de la France*, „Bulletin de la SLR”, 1870), dar și sistematizarea și instituționalizarea unei limbi comune (la langue d'oc) a acestei regiuni. Printre membrii corespondenți ai Societății se numărau reputați savanți în domeniile filologiei și istoriei literare, precum Gaston Paris, Paul Meyer, Friedrich Diez, Saint-René Taillandier, François Guessard, dar și scriitori precum Frédéric Mistral. Acesta, împreună cu alți șase poeți provenșali, fondase încă din 1854, societatea literară a felibrilor „Le félibrige” cu scopul renașterii și promovării culturii și limbii provenșale, asimilând în timp și ideea unui spirit latin comun tuturor popoarelor europene vorbitoare de limbi romanice. În anii de început, cele mai strânse legături au fost stabilite cu intelectualitatea catalană, promotoare și ea a unei „renașteri”, care dorea să recupereze și să valorifice cultura medievală catalană și vechea tradiție a trubadurilor și a „Jocurilor florale” („Jocs florals”), care, inițiate încă din secolul al XIV-lea, la Toulouse și la Barcelona, fuseseră întrerupte în Franța abia după revoluția din 1789, iar în Spania, la sfârșitul secolului al XV-lea. Competiția literară a fost organizată din nou la Barcelona începând cu anul 1859, fiind marcată în anii următori de colaborarea cu scriitorii felibri provenșali. Astfel, pentru ediția din 1861, Frédéric Mistral compune oda I troubaire catalan, iar în 1868, mai mulți poeți provenșali participă la manifestările literare de la Barcelona. Pentru a celebra relațiile fraterne între Catalonia și Provența (sudul Franței), dar și ca

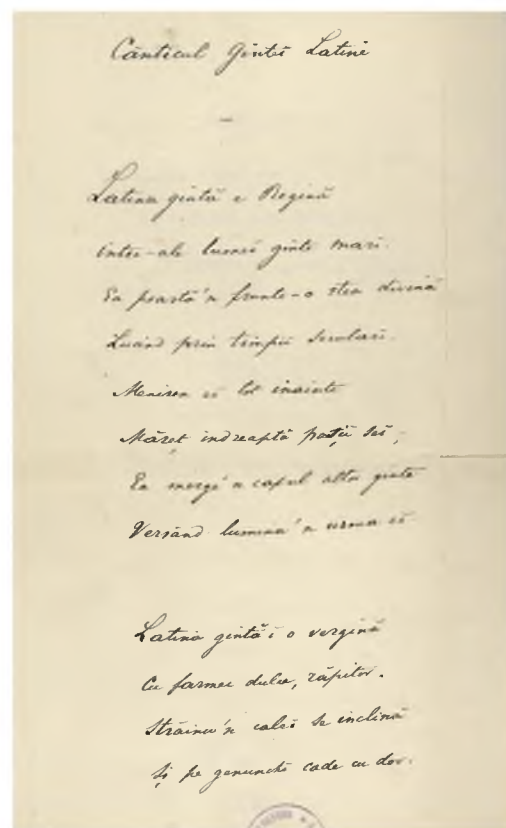
expresie a recunoștinței pentru ajutorul acordat poetului catalan Victor Balaguer (exilat în Franța), sculptorul Guillaume Fulconis realizează o cupă de argint, oferită în dar francezilor în 1867, la Avignon, „Cupa sfântă” devenind și modelul pentru trofeul oferit câștigătorilor competițiilor din cadrul Jocurilor Florale. După înfrângerea dezastruoasă a Franței în războiul cu Prusia din 1870, ideea spiritului latin, a conservării și reînvierii tradițiilor regionale devine tot mai puternică, vizând o consolidare a relațiilor între Franța, Italia și Spania, aliate împotriva „barbariei germanice” (V. Nicolas Berjoan, *L'idée latine ...*, 2011, p. 126). Apar astfel numeroase sărbători ale latinătății, organizate în sudul Franței, la Forcalquier (reuniunile Ateneului), Vaucluse și Aix-en-Provence (Academia sonetului) și Avignon. Reuniți la Montpellier în 1875, intelectualii provenșali și catalani, sub conducerea lui Mistral și a lui Émile Egger, au reafirmat necesitatea conservării idiomurilor regionale și a unității popoarelor latine, iar scriitorul catalan Alberto de Quintana a propus acordarea unui premiu pentru cea mai bună creație cu tema *Cântecul latinătății*, în cadrul concursului „Societății pentru Studiul Limbilor Romanice” din 1878. Competiția desfășurată la Montpellier, marcând și aniversarea bimilenară a orașului, s-a bucurat de participarea a numeroși poeți vorbitori de limbi romanice, proveniți din țările europene, dar și din America de Sud. România a fost strălucit reprezentată de poetul național al momentului, Vasile Alecsandri, împreună cu Romulus Scriban (cărui i s-ar fi acordat premiul al treilea) și un poet anonim din Târgu Mureș. Cele trei poeme se păstrează și astăzi într-un volum manuscris din colecția Bibliotecii Interuniversitare din Montpellier (H 667, 450004, volumul I), reunind toate creațiile trimise pentru concurs în 1878, numerotate cu creionul. Poezia lui Alecsandri se regăsește la numărul 108, precedată de plic și de cartea de vizită a autorului, textul lui R. Scriban la numărul 114, iar a treia poezie, anonimă (semnată „O română din Transilvania”), la numărul 130. Poemul lui Alecsandri, *Cântecul ginteii latine*, a primit la 19 mai 1878 premiul decernat de un juriu din care făceau parte poeții Frédéric Mistral și Charles de Tortolon (Tourtoulon), Alberto de Quintana, filologul italian Graziadio Ascoli și Mihai Obedenaru - Gheorghiaide (agentul diplomatic al României la Paris). Istoria literaturii române înregistra astfel, la această dată, primele premii internaționale. Surprins de eveniment, poetul nu a răspuns primei telegramme care îi anunța succesul, în ziua de 19 mai, fiind nevoie de o a doua telegramă, semnată de Quintana, la 22 mai.

Laureatul a răspuns abia acum, dar nu a mai putut fi prezent la festivitățile de decernare. Festivitățile care au încununat manifestarea s-au desfășurat în Montpellier, în fața unei adunări de șaiszeci de mii de invitați, pe Esplanade du Peyrou, în atmosfera tipică ținuturilor mediteraneene numite de Mistral „l'Empire du soleil”. Versurile poetului român, puse pe muzică de compozitorul italian Filippo Marchetti, au deschis ceremoniile. La banchetul care a încheiat evenimentul a fost citită și o telegramă din partea a douăzeci și unu de deputați români, care îi invitau pe „frații latini” la București, în septembrie 1879. Triumful lui Alecsandri a stârnit și în țară o puternică emoție și a generat un intens sentiment de mândrie națională, cu atât mai mult cu cât el se producea după victoria armatei române în Războiul de Independență, prin care România devenise, prin jertfe și eroism, „o națiune de sine stătătoare”. Premiul oferit lui V. Alecsandri apărea în aceste condiții și ca un gest de susținere a României de către celelalte țări ale Europei și mai ales de Franța și constituia o modalitate de afirmare a identității naționale. Impresionante sunt numeroasele reacții ale românilor transilvăneni, care nu se uniseră încă cu țara și pentru care unitatea națiunii și limba erau idealuri supreme. La Blaj, Ioan Micu-Moldovan, Ioan Mărculețiu și Al. Grama au redactat o scrisoare de felicitare pentru a-și exprima entuziasmul față de „triumful lirei române”, care se alătura, într-un moment de glorie al națiunii române, izbânzilor militare și politice, după principiul „nullus triumphus solus”. „Armata română a stors respectul și stima inamicilor, lira română a câștigat iubirea și simpatia amicilor. Arma și lira s-au unit, Plevna și Montpellierul și-au întins mâinile pentru a mări triumful românilor.” (Apud Ion Buzăși, *Poetul în ochii Blajului*, „România literară”, nr. 26-27, 2015). Într-un articol din revista „Transilvania”, în numărul din

15 iunie 1878, și George Barițiu elogia succesul poetului care „întinzând corzile sublimiei sale lire, intona, din retrasa sa locuință, de la Mircești, cel mai melodos Imn al ginteii latine, cucerind admirația membrilor care compuneau juriul. Cu cântecul său, poetul Alecsandri proba, încă o dată, omenirii, că națiunea română a moștenit toate virtuțile și calitățile ginteii din care descinde (...)” Asociația „Astra” de la Sibiu s-a alăturat și ea omagierii învingătorului care a primit „coroana de lauri a poezilor latini” și „a pus la înălțime înaintea ginteii latine și, putem zice, a lumii întregi, onoarea și gloria națiunii române (...)”. Tradus în aproape toate limbile romanice, imnul latinătății scris de Vasile Alecsandri a cunoscut o largă circulație și a avut puternice ecouri în cultura popoarelor descendente ale „ginteii latine”. Poemul a contribuit la consolidarea conștiinței latinătății limbii române, la recunoașterea acestui fapt în mediile culturale și științifice europene și, totodată, la întărirea relațiilor între națiunile vorbitoare de limbi romanice.

Luminița Kövari

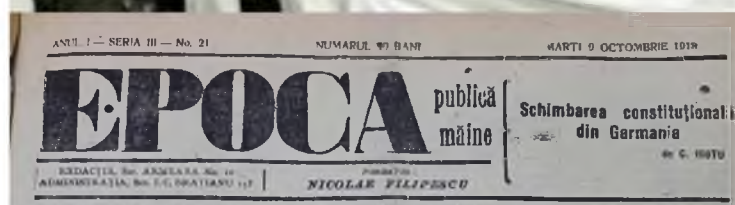

Clipe și gânduri - boala Reginei Maria

Pandemia de Covid-19 a luat Planeta pe nepregătite. Au mai fost epidemii provocate de coronavirusuri, dar nu au avut o asemenea amploare. Pandemia de coronavirus 2019-20, cunoscut și sub denumirea de coronavirus Wuhan, pneumonie chineză sau pneumonie Wuhan, cu care ne confruntăm în aceste zile readuce în memorie teribila pandemie de gripă spaniolă din 1918-1919.

Gripa spaniolă este un tip de gripă care a apărut în timpul Primului Război Mondial, și a lovit omenirea mai puternic decât orice altă catastrofă anterioară. Aliații din Primul Război Mondial au numit-o gripă spaniolă, deoarece a primit mai multă atenție în presa spaniolă decât în restul Europei, Spania fiind neutră. În țările beligerante, ca măsură de război, pentru a evita panica generală, dar mai ales pentru că fiecare parte voia să își ascundă slăbiciunile, s-a optat pentru un soi de cenzură în ceea ce privește rapoartele cu referire la extinderea virusului, la numărul bolnavilor sau al victimelor. A fost cunoscută și sub denumirile: *Spanish Lady*, *Febra de trei Zile*, *Bronșită Purulentă*, *Sandfly Fever* și *Blitz Katarrh*.

Chiar dacă Primul Război Mondial nu a fost cauza directă a gripei, mișcările masive ale trupelor au ajutat la extinderea bolii. Cercetătorii cred că sistemul imunitar al soldaților era slăbit din cauza tensiunii luptelor, atacurilor chimice, mărind astfel probabilitatea de a se contacta boala. De asemenea, modernizarea sistemului de transport a făcut posibilă propagarea în masă. Gripa s-a răspândit în multe țări odată cu întoarcerea soldaților de pe front

Arctica până la insule izolate din Pacific.

În India au murit 17 milioane de persoane, aproximativ 5% din populația din acea epocă, atingând o rată a mortalității de 20% în unele zone. În armata indiană, cel puțin 22% dintre soldații care s-au îmbolnăvit au murit. În Statele Unite, aproape 28% din populație a făcut boala și 500-675 de mii au murit; în Marea Britanie au murit 200.000; în Franța peste 400.000; în Alaska și Africa de Sud au murit comunități întregi. În Australia au murit 10.000 de persoane, iar în insulele Fiji a murit 14% din populație în doar două săptămâni.

Spania a fost una dintre țările cele mai afectate, cu 8 milioane de infectați și aproximativ 300.000 morți.

În mod ciudat, copii și bătrânii nu au fost atât de afectați. Au murit, în schimb, foarte mulți tineri. Atunci, ca și acum, s-a vorbit despre conspirații, despre arme biologice sau gaze toxice folosite pe câmpul de luptă. Abia de curând, specialiștii „Departamentului de patologie moleculară” din cadrul *Institutului de Patologie al Forțelor Armate* din Washington au reușit să identifice modelul genomului viral al gripei spaniole, pornind de la trei fragmente de țesut uman, conservate timp de peste 80 de ani. Concluzia lor: gripa din 1918-1919 a fost provocată de un virus aviar. În acei ani, poporul român trăia un moment de glorie al istoriei sale zbuciumate - Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 - astfel că problema gripei a trecut aproape neobservată în presa vremii. Deși în lume gripa spaniolă făcuse ravagii încă din primavara anului 1918, în ziarele românești ale acelei perioade, „Epoca”, „Adevărul”, „Universul”, știrile cu privire la temuta molimă sunt eclipsate de cele care consemnează aprigile lupte politice, tratativele de pace sau descriu marea criză alimentară.

În rubrica *Clipe și gânduri* din ziarul „Epoca” din 9 octombrie 1918 apar următoarele rânduri: „Boala misterioasă”. Suntem în plină epidemie de gripă spaniolă care e atât de puțin spaniolă, încât nu e țară să nu aibă neplăcerea de-a nu fi bântuită. Neutrii și războinicii sunt deopotrivă atinși; iar despre indivizi se poate repeta versul lui La Fontaine că «nu mureau toți, dar toți erau atinși».

Medicii nu-i cunosc obârșia și nici tratamentul noiei boli, ceea ce, mărește neliniștea noastră.(...). Cauza generală a ei este credem, totalitatea condițiilor nenorocite în care omenirea trăiește din pricina războiului. Omul de azi se hrănește prost, curățenia orașelor lasă de dorit.” Ziarele vremii consemnează, în lunile noiembrie și decembrie ale anului 1918, în câteva rânduri, starea de sănătate a Reginei Maria, care a fost atinsă de cumplitul flagel.

Înștiințarea era semnată de medicul său, I. Mamulea. Regina consemna în jurnalul său, în data de 26 decembrie 1918:

„N-am mai scris nimic de 20 de zile. Am fost bolnavă, foarte bolnavă. Pe neașteptate, aproape fără să-mi dau seama, parcă m-a izbit ceva în spate și m-a pus jos, tocmai când lumea voia să petreacă cu mine. (...) m-am îmbolnăvit, oribil, dureros, așa cum n-am mai fost niciodată. Au fost zile chinuitoare de febră și stare proastă, de slăbiciune, de înspăimântător delir și insomnie, de am crezut că o să-mi ies din minți. Deci așa arată faimoasa gripă spaniolă! Bine, voi ști de acum înainte că nu este de glumit cu ea!” Suverana scrie cu durere despre moartea unor apropiați:

„Cât eu am fost bolnavă, s-au mai îmbolnăvit și alții de aceeași boală și doar foarte târziu am aflat cu consternare că generalul Lafont (atașatul militar francez), Fotin Enescu, singurul dintre miniștrii noștri cu care intenționam să lucrez pentru binele poporului nostru și Dodel Cerchez au murit toți trei, iar eu n-am știut nimic și nimeni nu mi-a spus, de teamă - și pe bună dreptate - că șocul mă va slăbi. Și a fost, într-adevăr, un șoc și o mare durere; pentru fiecare în felul lui.” Alte victime ale gripei spaniole în România au fost Marcel Djuvara, căpitan de geniu în armata română, tatăl istoricului și filosofului Neagu Djuvara, și generalul Eremia Grigorescu, conducătorul armatei române la Oituz și Mărășești. În întreaga lume, oameni remarcabili au fost victime ale acestei pandemii: poetul francez Guillaume Apollinaire, pictorul Gustav Klimt, dramaturgul francez Edmond Rostand, Max Weber, economist și sociolog german, Louis Botha, prim ministru al Uniunii Africii de Sud și mulți alții.

Monica Alina Pricope

care au fost întâmpinați cu bucurie și îmbrățișări de familie și prieteni. Rata mortalității a fost foarte ridicată. Virusul a făcut între 50 de milioane și 100 milioane de victime între anii 1918 și 1919, adică a făcut, într-un singur an, mai multe victime decât ciuma bubonică în patru ani (1347-1351). Statisticile vremii vorbesc de victime de la

De sigur că acesta nu ne va fi delavabil nouă ci acela care au făcut din țărâline paravanul tuturilor alacerilor dub vase.

— OXOXO —

Boala Suveranei

— Suletin medical —

Boala își continuă evoluția fără complicațiuni neliniștitoare. Fenomenele tracheo-bronșice nu s'au înrăutățit. TD: 38,9; P: 72; R: 20 pe minut. TS: 39; P: 60; R: 20 pe minut.

Starea generală se menține bună.

Dr. I. Mamulea
1918, Noiembrie 29.

— OXOXO —

Mijlocul secolului al XIX-lea se remarcă prin extravaganță în forme, culori, materiale și modalități de accesoriizare în veșmântul feminin, așa cum punctează presa românească în diverse rubrici, căci adevărate cronici de specialitate vor apărea după 1860. Ne referim la gazetele vremii, ca, de exemplu, suplimentul „Curierului românesc”, numit „Curier de ambe sexe”, și la „Albina românească” de la Iași, ca și la ziarul „Timpul” (1856–1924), ghid de noutăți prin reclamele comerciale de la ultima pagină, un ajutor în urmărirea ofertei vestimentare, apoi amintim „Seculul” (1856), „Românul de duminică” (1857–1915), „Proprietarul român” (1860–1862), „Revista Carpaților” (1860–1861), „Păcală” (1860) ca și unele calendare.

De altfel, pe tot parcursul celei de-a doua jumătăți a veacului, cronicarii de modă vorbesc despre o luptă între simbolurile tradiționale ale ierarhiei sociale, exprimate prin vestimentația fanariotă, pe de-o parte, și haina modernă, pe de altă parte.

În Principate, anii 1850-1860 sunt marcați de un simbol al modei feminine, crinolina, numită malacov sau malacof în spațiul românesc, după forma turnului asediat din Crimeea, cu exagerările de volum atât de cunoscute și hulite în același timp. În „Calendaru istoricu și popularu pe anul 1858” era ținta umorului autohton: „Și că aste crinoline/ Malacoave de vânt pline/ Pălării înțotonate,/ Și de rău gust încărcate”.

Într-un jurnal de mode de la începutul secolului următor se constata: „Crinolina a fost până acum de trei ori la modă: Bertugio i s-a zis la prima apariție, panier, la a doua, crinolină, la a treia”. Cântărea mult căci jupea era confecționată din zeci de metri de material, era incomodă la deplasare și chiar periculoasă, cunoscut fiind faptul că a făcut mii de victime în lume pe parcursul secolului. Creșterea în amploare a fustei se făcea prin jupeane suprapuse, chiar și 10, iar susținerea jupei se realiza prin armături și mecanisme. De altfel,

Cronici de modă feminină în presa românească din secolul al XIX-lea

forma și amplitudinea jupei s-au modificat de câteva ori în decursul unei perioade de câteva decenii. Structura de metal și piele era numită și „cușcă” sau „colivie” (fr. „cage”).

Între piesele vestimentare specifice se înscrie corsetul cu basc, incriminat vehement de doctorul Dimitrie Gerota, care propunea „o ligă în contra corsetului”. Acesta era purtat sub elegante rochii ale căror corsaje aveau decoltee largi, cu bertă de dantelă, iar jupea era uneori bogat ornamentată cu funde Louis XVI, apoi amplă la spate, cu trenă, cum se vede în imaginile alăturate, în care principesa Elena Cuza apare în două ținute exemplare:

La „balurile măscuite” și la serate se puteau admira opulente *sorties de bal* (mantale elegante), iar la teatre și concerte, *sorties de théâtre*. Ca acoperământ de cap, se remarcă pălăria, toca sau boneta de dimensiuni reduse. Acest accesoriu era adeseori ridiculizat în presă și de scriitori, precum C. Fața, în „Comodia vremii”: „Voi să-mi fac o pălărie, cu blonduri (dantele) și an velur,/ Căci îmi vine a meravigliu (de minune), cu boaoa (șal lung numit boa) de samur”. Se poartă, de asemenea, mănușile de juvin și mitenele lungi și scurte. Rochiile sunt lucrate după „cele mai noi jurnale din Paris, Londra și Viena și după cele mai frumoase și moderne etofe” („Timpul”). E o avalanșă de mantile, mantilete, ghimpe, paltoane, cămăși brodate, sadeale de pânză de Olanda, de cavaleri și dame, cu un preț foarte moderat. M. Spițer” Dar cel mai amplu spațiu din pagină e ocupat de reclamele pentru materiale: olandă, moarantic (moire antique), brucselă, ghiپیурă (guipure - un sortiment de dantelă), pichet,

percalin, bazea, tulpan, barej, grenadină, lino, burnusuri de tafta purtate frecvent peste rochiile strănse în centuri aurite sau în cingători cu „agraf de rubine”, care

Pentru interior, lungi *robes de chambre* din muselină și negligjeuri, piese satirizate cu orice prilej. „Pardon că ne-ați găsit astfel, într-atâta négligé”, scria Fața în

marchează accentuat talia. „Jileta”, jacheta și cazaca au mare căutare în moda societății românești și vor continua să fie preferate și în deceniile următoare cu modificări de formă.

„Algeriana”, eșarfa este nelipsită elegantelor femei române din protipendadă. Șemizeturile cu „brode” elegante de „valansiene” și de tulpan subțire se acoperă cu cochete veste de „fileandru”. „Șosura” e adusă de la Paris „de la casa cea mai dintâi”, iar colțunii, adică ciorapii, sunt din „fil d'Ecosse” sau de Corsica.

„Franzuzitele” pe la 1833. Tot în acest deceniu, publicistica începe să conțină reclame pentru confecții „de gata”, „nouveautés”, fapt important, deoarece în mod obișnuit, totul se confecționa „pe comandă” la vremea aceea. Iată și o altă mostră de text publicitar din „Timpul” (1856): „Subt însemnatul fac cunoscut că, pe lângă un bogat asortiment de deosebite broderii și dantele ce am în magazinul meu (ulița Lipscanilor), am primit acum din Paris un asortiment frumos de damasc, dril, bumbactele, cașmir, indiană, crep de China, mătăsării”. Cu toată împotrivirea unora, a persiflării altora, dar și din slăbiciune pentru lux, societatea românească a continuat să urmeze „modele de la Paris (...) în mod riguros”, cum observa F. G. Laurençon pe la 1822, impunând, și prin moda vestimentară, spiritul european cu care consona.

Dr. Lorența Popescu

1975 - Analiza din punct de vedere politic

Perioada 1948-1963 este cunoscută în istoria literaturii române drept perioada proletcultismului când directivele politice practic au sufocat creația literară și în general toată viața culturală.

Între 1965 și 1971 a existat un răstimp în care, spre deosebire de oricare alt loc din Est, în România s-ar fi putut publica lucruri realmente îndrăznețe, dacă sertarele scriitorilor nu ar fi fost aproape goale, ca și în 1990.

„Tânărul” secretar-general Nicolae Ceaușescu insista din ce în ce mai tare pe cartea „democratizării” și a naționalismului, iar intelectualii s-au lăsat înșelați. Chiar în răstimpul 1965-1971, în care scriitorii se mirau de câtă considerație, de câte avantaje și de câte libertăți au parte, ei se aflau în serviciul unei propagande care își schimbase doar obiectivul tactic.

Din punct de vedere politic, uniunile scriitorilor și ale oamenilor de artă erau un tampon între oamenii de artă și un stat absorbant al frământărilor lor sociale, un mod subtil de ținere în lesă. Mărturie stau materialele de arhivă, cum sunt de pildă „Notele stenografice la Plenara Uniunii Scriitorilor din R. S. România – 15 octombrie 1975, orele 17,30” aflate la

Biblioteca Academiei în Arhiva Uniunii Scriitorilor.

Virgil Teodorescu, poet avangardist și comunist ilegalist în perioada interbelică, ajunge la conducerea Uniunii Scriitorilor în 1975 la propunerea lui Nicolae Ceaușescu („Noi ne-am gândit să definitivăm interimatul și să alegem ca președinte pe actualul președinte interimar, ca să zic așa, pe tovarășul Virgil Teodorescu. Îl cunoașteți. Aceasta este, de fapt, părerea la care am ajuns noi”). Redăm în continuare un fragment din stenograma plenarei:

„[...] În Prezidiu:

- Tov. Virgil Teodorescu, Președintele Uniunii Scriitorilor din R.S.R. ;

- Tov. Laurențiu Fulga, Prim vicepreședinte al U. S.

- Tov. Sütö Andras, Vicepreședinte U.S. - Tov. George Macovescu, secretar general al Asociației Scriitorilor București

Deschide ședința tov. Președinte Virgil Teodorescu

Stimați tovarăși, Deschid ședința de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor la care participă, ca de obicei, pe lângă membrii Biroului Uniunii Scriitorilor, scriitorii membri ai C.C. al P.C.R., deputați secretari ai asociațiilor de scriitori din țară, invitați.

Salutăm prezența tov. Valeriu Bucuroiu [C.C. al P.C.R.], Paul Andrei și Alexandru Simion. Avem următoarea ordine de zi, anunțată și în scris:

1. Informare asupra activității desfășurate de la ultima ședință de birou, pe baza planului de măsuri;
2. Informare asupra analizei revistelor editate de Uniunea Scriitorilor;
3. Plan de acțiuni pe trimestrul IV – 1975;
4. Plan de măsuri privind intensificarea activității de educare comunistă a tinerei generații;
5. Informare despre activitatea comisiilor înființate prin hotărârea Biroului și Consiliului Uniunii;

6. Probleme organizatorice, 7. Diverse.

Supusă aprobării B.U.S., ordinea de zi este votată în unanimitate. Vă rog să- mi îngăduiți ca punctul 3 să fie trecut la punctul 2.

(Tov. Virgil Teodorescu citește informarea asupra activității desfășurate de la ultima ședință de birou, pe baza planului de măsuri) [...] Trecem acum la punctul 3 al ordinei de zi :

Tov. Laurențiu Fulga dă citire informării asupra analizei revistelor editate de Uniunea Scriitorilor. La punctul 3 al ordinei de zi se înscriu următorii :

Tov. Fănuș Neagu : L-am ascultat cu plăcere pe tov. Fulga și mi-am dat seama că la Congresul al 12-lea al P.C.R. ne vor fi trasate mai puține sarcini decât cele trasate în expozeul în legătură cu revistele noastre. Văd că nu este nimeni de la „România Literară”. Niciodată - până acum - nu am crezut că presa literară poate avea atâtea sarcini. Din tot ceea ce Dv și noi toți de aici, din toate aceste sarcini asupra paginilor de revistă eludăm, vrând nevrând, din nefericire chiar vrând, niște realități care sunt, în pofida dorințelor noastre, mai puțin plăcute. Vă amintesc pentru că referatul nu putea fi și de părerea mea, că s-a omis, datorită mie, un fapt care ar trebui să ne ducă către ideea că dacă le mai oțim și în viitorul raport, nu va fi bine. Unele din revistele noastre sunt aberant de plate, pentru că sunt cerute plate, amendate să fie plate.

Mă așteptam să fie arătat în referat că revistele noastre literare sunt cerute de „sus” să fie proaste și uneori devin mizerabile. Vedem publicându-se în revista „Lucașul” sau în „România Literară” poezii ordinare, care sunt patriotarde în ultimul hal, adresate națiunii și Partidului Comunist Român, care duc la distrugerea noțiunii de poezie în ochii cititorilor. Nu întâmplător în „Viața Românească” nu se mai produc aceste fenomene. Se vede o

primenire a formulei în „Viața Românească” și revista fiind mai mică este mai apropiată de timpul nostru scurt. De ce ne-am ferit să spunem că „România Literară” și „Lucașul” dau poezii patriotarde, false, ciuntite, la adresa Partidului Comunist Român sau a țării noastre.

Un scriitor de 70 de ani îmi spunea deunăzi că dacă funcționa cenzura în 1920, dacă ar fi funcționat aceeași cenzură de astăzi nu ar mai fi apărut „Ion” de Rebreanu. De ce cenzura noastră - la ora actuală - îmi cere de 8 ori refacerea finalului romanului? Un tânăr debutant - într-o povestioară „Luna” a pus o față să se dezbrace în grâu ca să fie văzută de lună. Pentru că era necunoscut, tânărul debutant a devenit dubios la cenzură.

Au trecut 30 de ani de la revoluție și nu mai suntem acum egali; unii au muncit mai mult pentru că au putut mai mult, alții abia încep, urmând ca timpul să le stabilească locul. De ce sunt revistele noastre foarte tâmpite? Pentru că la fiecare număr redactorii șefi întâmpină aceste căderi. Mie mi s-a spus - de pildă - odată, că există o violență a paginii. Revistele noastre să nu mai publice reportaje literare. Consider reportajul literar o felie de prost gust la adresa națiunii. Revistele noastre, mai ales unele, abundă în provincialisme; ele merg până acolo încât mă pot mira dacă în 5 ani se va mai putea trage vreo brazdă prin această plasă.

Băgați în referatul către Comitet că revistele sunt mizerabile, că ni se cere de „sus” să fie mizerabile. Într-un anumit prilej, i-am spus unui tovarăș: D-ta ești un bandit la adresa presei. Mi-a răspuns : O să te fac să-ți muști mâinile. Revistele noastre sunt înțelenit de proaste, dictate de „sus”. Vă rog să mă contraziceți cât doriți, rămân la părerea mea.

Tov. Mircea Radu Iacoban: Îmi însușesc punctul de vedere în ceea ce privește diletantismul revistei „România Literară”. Mă refer la întărirea lui Fănuș Neagu, dar eu o văd altfel. Am înțeles cu toții și am subscris la niște realități și chiar s-a născut un gen de poezie patriotică absurdă. Începutul a fost acum 1-2 ani. Pe parcurs situația

a revistelor editate de Uniunea Scriitorilor

s-a mai deteriorat, poezia patriotică suferind în primul rând. Cred că dacă continuăm în felul acesta facem un deserviciu și urmăm fals indicațiile conducerii de partid. Revistele noastre nu sunt proaste pentru că cei de „sus” cer aceasta. Revistele au scăderile lor, dar nu putem interzice scriitorilor de mână a șaptea care apar cu insistență să nu-și cânte țara în felul lor, dar în același timp trebuie promovată poezia bună, îndeplinindu-se astfel datoria și indicațiile date. Să nu ne punem cenușă în cap. Este loc pentru mai bine la toate publicațiile Uniunii Scriitorilor din România. Din acest referat și analizele care privesc publicațiile Uniunii Scriitorilor nu rezultă subvențiile făcute de Uniunea Scriitorilor revistei „Teatru” care apare sub egida U.S. (În replică, tov. Traian Iancu: Revista „Teatru” nu este subvenționată de U.S.)

Tov. Mircea Radu Iacoban (în continuare):

Atunci să nu apară sub egida Uniunii Scriitorilor. Se împlinesc 40 de ani de la nașterea lui Nicolae Labiș. Vor avea loc la Mălin și Suceava niște manifestări organizate împreună cu Televiziunea și Comitetul Județean, cu o participare din toate regiunile țării; instituțiile vin cu premii simbolice. Singura instituție care lipsește este Uniunea Scriitorilor. Propun pentru acest prilej - în luna decembrie - să dăm un premiu simbolic de 2000 lei. Tov. Ioanichie Olteanu:

Analiza făcută a fost utilă, atât pentru „Viața Românească” cât și pentru celelalte reviste și sper ca rezultatele să se oglindescă în bunul mers al revistei. Ni s-a comunicat - după ședința de analiză - că ar exista posibilitatea și asentimentul Consiliului Culturii ca „Viața Românească” să primească încă cinci coli în plus și să aibă 26 de pagini începând de la 1 ianuarie 1976. Dacă există o asemenea dispoziție și sunt posibilități, și nu văd de ce nu ar exista, să fie materializate, pentru că suntem preocupați încă de acum de primele numere din anul viitor și va trebui să luăm măsuri administrative și redacționale pentru majorarea revistei. A doua chestiune, doresc să primim un ajutor din partea Administrației Uniunii Scriitorilor pentru difuzarea revistei. Situația actuală nu mai poate dura. Nicăieri în București nu poate fi cumpărată revista din cauza tirajului plafonat.

Noi nu fixăm tirajul și cifra dată este insuficientă. Revista dispore cu rapiditate, neputând fi cumpărată după cerere.

Tov. D. R. Popescu:

În legătură cu cele spuse aici, sigur că revistele au multe sarcini și le îndeplinesc mai bine sau mai rău și datorită nepriceperii lor. În revistele noastre, cele mai bune, nu sunt chemați cei mai buni scriitori. Dar nu voi face un comentariu despre profilul revistelor noastre; mai sunt și alte reviste în țară unde lucrează tot scriitori și aceste reviste își îndeplinesc și ele sarcinile mai bine

sau mai rău și, firește, este loc mereu pentru mai bine. Dar aceste reviste acum trec printr-o criză de formă și nu m-aș bucura ca în viitor să ne trezim într-un impas, ca atunci când s-a pus problema îmbunătățirii prin anumite indicii care țin de tov. Iancu. Unele reviste din provincie, nu ale Uniunii

Scriitorilor, sunt puse în discuție pentru a reduce paginile. După aceste ședințe în care s-au arătat părți pozitive ale revistelor, să ne trezim cu cerința reducerii revistelor la pagini. Eu personal, nu cred că se va ajunge la acest stadiu - prin molipsire - și la revistele Uniunii Scriitorilor.

Tov. Eugen Barbu:

Vorbesc în calitate de scriitor la această ședință, după cum văd umblăm „după coadă”, fără sinceritate. Niciodată în istoria României n-au stat mai prost revistele din punct de vedere al numărului, al fondului, al considerației care trebuie să se dea oricărei reviste și în special într-un regim socialist și al respectului celor care fac aceste reviste. În afară de „România Liberă” și „Scânțea” nu mai avem o presă. Revistele au fost înjumătățite și aici au coroborat mai mulți factori care au dus la această scurtare a presei, eu sunt unul care a provocat unele supărări. Mă refer la „Contemporanul” care acum 1-2 ani se vindea mai bine. Dar nu înțeleg de ce este pedepsită toată presa română și redusă la această caricatură; în timp ce în planul cincinal totul crește, producția minții este redusă. Trăim într-un veac tehnologic, avem nevoie de industrie, dar avem nevoie și de minte. Dar de fapt, industria este cea care se demodează cel mai ușor. Industria noastră de astăzi va fi caducă peste un număr de ani. Doar Homer, Dante, Eminescu nu s-au demodat atât de ușor. Suntem singura țară din lume unde a câștiga bani [de către] scriitori este o rușine. Cred că nu este un lucru cu care ne putem mândri că au ajuns scriitorii să atragă atenția asupra acestui lucru. Avem colegi care au făcut destule, au fugit în străinătate, au calomniat regimul nostru.

Există o categorie de oameni birocrați care înțeleg doctrina

partidului pe dos - este o greșală de nepermis. Știu oameni care au debutat în '68 și care m-au dat afară de la „Luceafărul” spunându-mi că lupt împotriva tineretului. Unii dintre aceștia au fost: Țepeneag, care acum este în Franța; Ivănceanu, care acum este în Austria și Petru Popescu, care

acum se află în Anglia. Dacă scriitorul vine cu un roman cu probleme - vezi cazul Lăncrănjan - căruia i-au trebuit 5 ani ca să-și publice cartea, în timp ce pentru alții termenii de apariție mergeau ca untul. Lui D. R. Popescu i s-a recomandat să dea 5 oameni afară. Ca președinte și noi toți ca Birou al Uniunii Scriitorilor ne revine sarcina să apărăm interesele scriitorilor. Este ușor să facem drepti și în loc de 10 pagini să apărăm în 8 pagini. S-a mai sugerat ca aceste reviste culturale să apară când se poate, „cu mâna întinsă”. Nu se poate! Revistele - așa bune, rele cum au fost - au creat, în diferite puncte ale țării, niște scriitori foarte buni; desigur, în același timp, altă grămadă de scriitori care nu sunt buni. Se spune că se pierd bani. Dar este bine să știți cum se mai pot pierde banii. În tipografia „Săptămâni” ni s-a anunțat o mașină din Germania. Am vrut să tragem la ea în două culori - mașina a fost defectă, inutilizabilă. Mașina a costat 9 milioane valută. De ce nu se face economie? De ce ni se trimit spre reparare niște mașini rebuturi, iar la mintea scriitorului se fac economii - adică distrugem niște reviste. Nu apăr pe nimeni. Sunt proaste revistele, să fie schimbați oamenii, dar trebuie curmată această megalomanie, să nu mai fie trimiși așa-ziși specialiști numai pentru că sunt nepoți, rude etc. La Călărași se trăgeau 30 000 de exemplare dintr-o revistă și erau necesare numai 15 000. Să nu mai primim cu dulce împăciuire greșelile, și aici ajung la ce spunea Fănuș Neagu. Am fost invitat la Municipiu de către tov. Petre să mi se spună că nu respect profilul revistei „Săptămâna”, că în hotărâre nu stă scris să am articole politice. Dar a cui politică am făcut eu? A lui Ford? Într-o dimineață, la orele 9, m-a sculat tov. Burtică să mă întrebe ce este cu balcanismul? I-am răspuns

că scriu despre balcanismul literar. De ce scriu despre cărțile care apar în străinătate? Mi s-a mai spus - de ce scriu despre Kant - asta, acum un an. De ce avem noi rubrică de modă? Dar vă asigur că, dacă mi s-ar da „Scânțea”, aș scrie-o de aș face lumea să stea la coadă. Mie însă mi s-a dat o revistă de divertisment. Să luăm exemplul vieții cotidiene a unui om - el se scoală la 5 dimineață și când ajunge seara acasă deschide televizorul și vede o masă rotundă; eu cred că trebuie să i se prezinte ceva care să-l mai destindă. Pot face o revistă care să se vândă în 500 000 de exemplare. De ce nu sunt rentabile revistele și nu sunt bine scrise. Ele trebuiesc susținute printr-o propagandă inteligentă. [...] Este ușor de observat care era climatul de creație în Uniunea Scriitorilor, faptul că asaltul ideologic se înăsprise, iar printre scriitori se răspândise psihoza revenirii realismului socialist. Temerile au fost întreținute de mișcările de cadre efectuate imediat de Ceaușescu pentru îmbunătățirea „compoziției de clasă” și reluarea, în repetate rânduri, a asaltului ideologic în câteva noi plene și întâlniri cu activul de partid. În 1974, tezele păreau a fi prins contur teoretic, iar „ideile” conducătorului a se fi instalat temeinic în conștiința scriitoricească și în mentalitatea publică. În 1974 este adoptată Legea presei din R.S.R. în care se precizează condițiile în care pot să își desfășoare activitatea instituțiile de presă, aflate toate sub conducerea P.C.R., Statutul presei ca instrument al propagandei oficiale și cel al ziaristului - de activist al partidului (asimilat propagandistului) - au fost reconfirmate prin programul P.C.R., adoptat în 1975, potrivit căruia, „presa și radioteleviziunea trebuie să promoveze neabătut, permanent, concepția înaintată a partidului despre lume și viață, să combată cu fermitate concepțiile străine, idealiste, retrograde, să răspândească cunoștințele științifice despre natură și societate...” În plus, unor categorii importante de intelectuali li s-a solicitat în 1975 depunerea unui jurământ de fidelitate față de partid.

Gabriela Dumitrescu

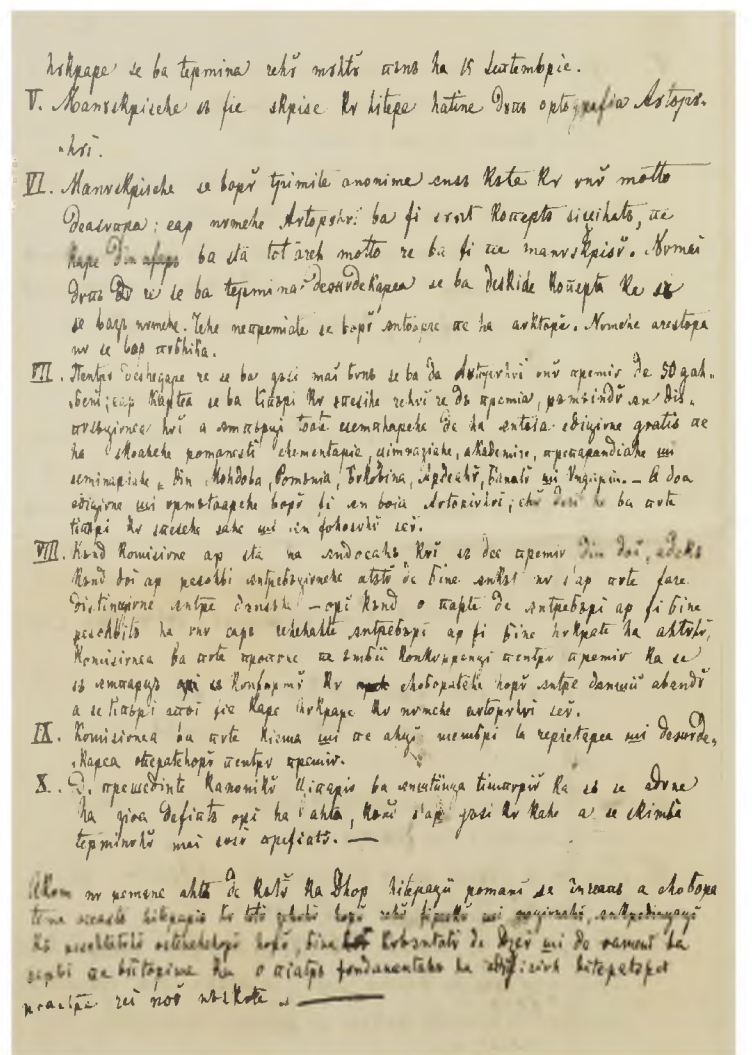
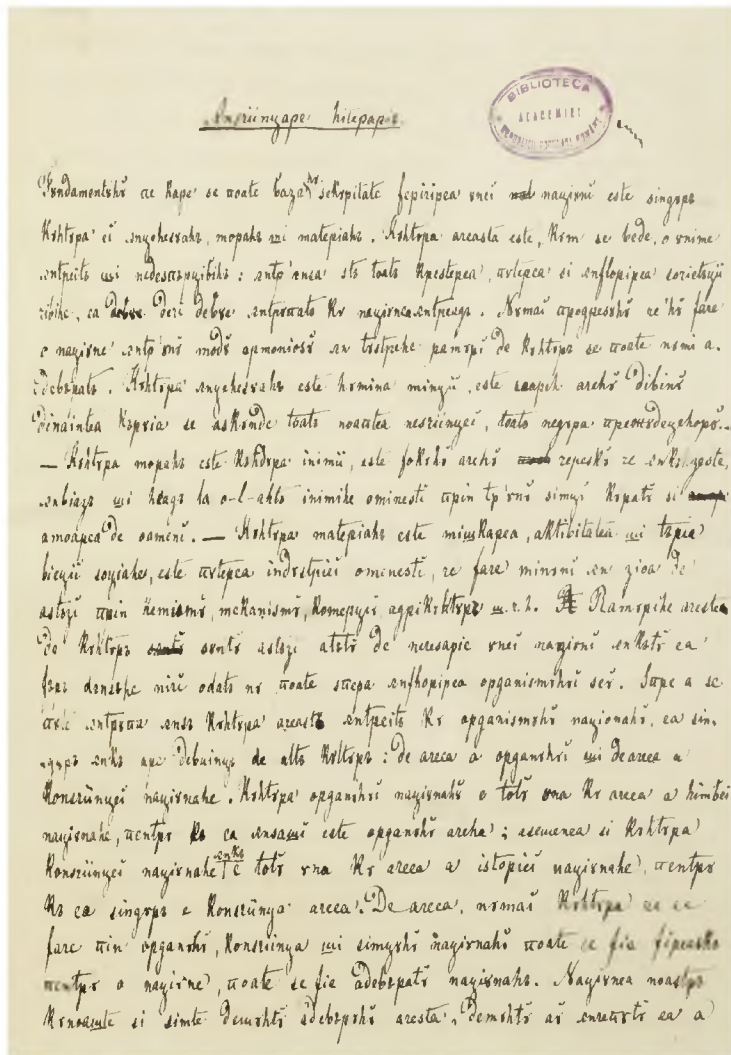
Ideea înființării unei Societății Academice Române prinsese rădăcini și începuse să se manifeste cu deosebire prin intermediul așa-ziselor înștiințări, dar și al corespondenței directe a intelectualilor români dintr-o provincie sau alta, îndată după revoluția de la 1848. Amintim în acest sens corespondența din 26/14 noiembrie 1850 dintre studentul Dimitrie A. Sturdza și directorul „Foi pentru minte, inimă și literatură”, prin care îl ruga pe George Barițiu, „în numele națiunii”, să publice înștiințarea, ocultând numele autorului (este semnată Dimitrie A. Sturdza), căci „Națiunea, prea amata noastră română maică, cere de la noi toți, fără deosebire, a ne împlini datorințele noastre către dânsa cu cuget și simț național”. Concluzia, pentru cine confruntă textul *Inștiințării literare* tipărite în „Foie pentru minte, inimă și literatură” din 4 ianuarie 1851, cu raportul și regulamentul prezentate de V. A. Urechia Consiliului de Miniștri la data înființării Societății Literare Române (1866) este, în adevăr, aceea că izvorul și premisele istorice ale înaltului for de cultură națională se regăsesc și în *Inștiințarea literară* a lui Dimitrie A. Sturdza, secretarul general de mai târziu și multă vreme sufletul Academiei Române. „Cultivarea organului național e tot una cu cea a limbii naționale, pentru că ea însăși este organul acela”, susținea tânărul Dimitrie A. Sturdza și, definind ramurile culturii, considera că pentru realizarea întrupării culturii (în sensul pe care i-l acorda studentul român de la München) cu organismul național, ea însăși, cultura, având nevoie de o altă cultură, de aceea a limbii naționale. Cultura materială, ramură definită de D. A. Sturdza drept „mișcarea, activitatea și tăria vieții sociale”, nu e altceva decât „puterea industriei omenești, ce face minuni în ziua de astăzi prin chimism, mecanism, comerț, agricultură ș.c.l.” În continuare, autorul *Inștiințării* enunță „întrebările ce s-ar socoti de întâia necesitate pentru anul 1851”, care erau în număr de zece, începând cu „originea limbei române răsăritene, numite și daco-române”, continuând cu definirea ortografiei cu litere latine și

D. A. Sturdza - Înștiințare literară

propunând, în final, înființarea unui premiu de 50 de galbeni pentru o lucrare filologică românească. Pe asemenea baze susținea așadar Dimitrie A. Sturdza propunerea de a se constitui *Comisiunea literară* (cum o denumea), adică adunarea învățaților români. Din *Comisiunea literară* preconiza să facă parte „bărbați reprezentativi ai națiunii: președinte T. Cipariu, iar ca membri Ioan Alexie, F. Aron, G. Barițiu, A. Hurmuzaki, A. T. Laurian, I. Maiorescu, A. Pumnul, precum și dr. A. Șandor, G. Săulescu, dr. T. Stamati”. Atunci când, în 1866, C. A. Rosetti, ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice înainta Locotenenței domnești referatul privind „necesitatea imperioasă a înființării unei Societăți Literare, a cărei

Bucovina - Alexandru Hurmuzaki și Ambrosiu Dimitrovici, înlocuit ulterior cu Ion G. Sbiera; din Basarabia - Alexandru Hasdeu, Constantin Stamati și Dimitrie Cozacovici. La 2/ 14 iunie 1867 au fost numiți și reprezentanții celorlalte provincii românești: Vasile Alecsandri, Constantin Negruzzi și V. A. Urechia din Moldova, Ion Heliade Rădulescu, Constantin A. Rosetti, Ioan C. Massim și August Treboniu Laurian din Muntenia, cărora li s-au alăturat, la 20 iulie/1 august Titu Maiorescu și Nicolae Ionescu, care i-au înlocuit pe demisionarii C. A. Rosetti și Dimitrie Cozacovici. În felul acesta, instituția academică de la București, avea să devină „mărețul arbore al culturii și sintezei etnice a neamului nostru”, cum a definit-o, mai târziu,

15/27 septembrie 1867, primul membru de onoare al *Societății Academice* a devenit Carol de Hohenzollern-Sigmaringen; astfel, în septembrie 1868 au fost aleși Mihail Kogălniceanu, George Sion și Alexandru Papiu-Ilarian, iar un an mai târziu a fost ales Sava Popovici-Barcianu, preot și profesor la Rășinari, cel dintâi membru corespondent. În anii care au urmat, în *Societatea Academică* au fost alese personalități marcante ale culturii și științei românești, printre care: Alexandru Odobescu, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Eudoxiu de Hurmuzaki, Al. Papadopol-Calimah, Ion Ghica, Petrache Poenaru, Anastasie Fătu, Nicolae Krețulescu, episcopul Ioan Micu-Moldovanu, Ion Ionescu de la Brad și încă mulți alții.

principală menire să fie aceea de a da țării cele două colonade ale templului său literar” - dicționarul și glosarul limbii române, multe din obiectivele enunțate de tânărul D. A. Sturdza în „Foie pentru Minte, Inimă și Literatură”, au fost preluate. Nou înființata Societate Literară a fost formată, pentru început, din 21 de membri aleși din toate provinciile românești. Primii 14 membri, numiți prin decretul din 22 aprilie/3 mai au fost doar reprezentanții provinciilor românești care se mai găseau încă sub stăpânire străină. Astfel, au fost numiți: din Transilvania - Timotei Cipariu, George Barițiu și Gavril Munteanu; din Banat - Andrei Mocioni și Vincențiu Babeș; din

Constantin I. Istrati. Cel dintâi Statut al nou înființatei societăți a fost alcătuit de o comisie formată din George Barițiu, August Treboniu Laurian și Alexandru Hurmuzaki, „cu scopul de a lucra la înaintarea literelor și științelor între români”. Odată cu adoptarea *Statutului*, la 24 august/5 septembrie 1867, *Societatea Literară* devine *Societate Academică*, având în componență specialiști din mai multe domenii, care urmau să-și desfășoare activitatea în trei secții: literară-filologică, istorico- arheologică și a științelor naturale, creată însă în 1872. O atenție specială s-a acordat alegerii de noi membri, după ce la

Dimitrie A. Sturdza a fost ales membru plin la secțiunea istorico-arheologică la 15 septembrie 1871, la propunerea lui Alexandru Odobescu și cu susținerea lui Iosif Hodoș și a lucrat în cadrul celui mai înalt for de știință și cultură timp de 43 de ani, până la sfârșitul vieții, îndeplinind funcțiile de vicepreședinte (2 iulie 1879 - 21 martie 1882), președinte (21 martie 1882 - 5 aprilie 1884) și secretar general al Academiei Române (18 martie 1885 - 8 octombrie 1914). Înainte, dar și după primirea sa ca membru al *Societății Academice*, D. A. Sturdza a publicat numeroase lucrări în domeniul istoriei, istoriografiei și numismaticei. Iulia Vasilescu